

Lasten, nuorten ja perheiden asioiden valiokunnan lausunto

Kainuun hyvinvointialueen muutosohjelmasta 2026–2029

(Lausuntolomakkeelle annettu lausunto uudelleen muotoiltuna, kokousmuistion liitteeksi, Heimo Keränen, 6.5.2026.)

Tilannekuva antaa laajan kuvauksen kehittämiskohteista, mutta se jää hieman sekavaksi. Tilannekuva ei ole koherentti kokonaisuus, joka loogisesti liittyy strategiaan ja muutosohjelman toimenpidekokonaisuuksiin. Tilannekuvaan toivotaan selkeämpiä johtopäätöksiä ja ilmiökuvausta siitä, mitä esitetyt väestö-, sairastavuus- ja hyvinvointitiedot tarkoittavat käytännön toimenpiteissä eri väestöryhmille ja maakunnan alueille. Lasten ja nuorten sekä perheiden näkökulma ei nouse tilannekuvassa riittävän selvästi esiin, vaikka pienten ja yhä pienenevien ikäluokkien vuoksi kohderyhmän merkitys tulee korostumaan tulevaisuudessa: ”yhtään lasta tai nuorta ei ole varaa menettää”.

Kommentit muutosohjelman toimenpidekokonaisuuksiin:

Kuntien ja kolmannen sektorin rooli on tärkeä, erityisesti pitkien välimatkojen Kainuussa. Järjestötoiminnan resurssien rajallisuus ja haavoittuvuus tulee ottaa palveluista sovittaessa huomioon - yhteistyön tavoista tulee sopia realistisesti. Kumppanuudet, erityisesti kuntien ja järjestöjen sekä yritysten kanssa ovat tärkeitä kehittämiskohteita, ja hyviä keinoja tehostaa vaikuttavaa toimintaa koko alueella. On hyvä, että varhainen tuki ja ennaltaehkäisy on nostettu selkeäksi painopisteeksi (neuvola–perheneuvola–kouluterveydenhuoltojatkumo, kotipalvelu, perhetyö, perhesosiaalityö). Neuvolapalvelujen resurssit ja jatkumo neuvolasta perheneuvolaan ja kouluterveydenhuoltoon on ehdottomasti turvattava, jotta varhainen tuki toteutuu.

Lasten ja nuorten sekä perheiden osalta ei voida liikaa korostaa ennaltaehkäisevän työn ja hyvinvoinnin (fyysinen ja henkinen) merkitystä sekä sitä, että palveluiden tulee sisältää sekä yleistä mahdollistamista suurelle joukolla että kohdennettuja toimia haavoittuvimmille. Erityisesti on otettava huomioon eriarvoisuuden kasautuminen sekä tarve vahvistaa tulevaisuudenuskoa. Matalan kynnyksen palvelut (kotipalvelu, perhetyö, perhesosiaalityö) ovat keskeisiä kehitettäviä palveluja. Myös mielenterveys- ja päihdepalvelujen matala kynnyksen sekä varhainen tunnistaminen tukevat erityisesti nuoria. Tiedotusta palveluista ja niiden saavutettavuudesta täytyy parantaa.

Oman vastuunoton ja osallisuuden lisäämisen periaate on oikeasuuntainen. Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksen, koulujen ja järjestöjen kanssa vahvistaa lasten ja nuorten tavoittamista arjessa ja varmistaa palvelujen kohdentumisen tehokkaasti ja oikea-aikaisesti. Koulujen rooli on keskeinen erityisesti viestinnässä ja varhaisessa puuttumisessa sekä ennaltaehkäisyssä.

Digi-palvelut tehostavat ja tasa-arvoistavat palveluita, kun ne saadaan toimimaan. Digi ensin -periaate voi lisätä lasten ja nuorten eriarvoisuutta, jos perheillä ei ole riittäviä digivalmiuksia tai laitteita. Digipalveluja laajennettaessa rinnakkaisten palvelumuotojen pragmaattinen turvaaminen on myös välttämätöntä. Digipalveluissa on siis huomioitava saavutettavuus, yhdenvertaisuus ja

perheiden erilaiset valmiudet. Niillä ei tule korvata kasvokkaista kohtaamista. Palvelumuotoiluun ja digipalveluiden markkinointiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Omahoitaja ja omalääkäri -mallin kehittäminen ratkaisee monia ongelmia hoidon jatkuvuuden ja viestinnän näkökulmasta. Mallin katsotaan lisäävän erityisesti viestinnän laatua, turvallisuuden tunnetta ja hoidon jatkuvuutta, mikä on erityisen tärkeä usein palveluja tarvitseville. Erityisesti paljon tukea tarvitseville perheille omalääkäri/omahoitaja malli tulee ottaa nopeasti käyttöön. Palvelujen keskittäminen voi lisätä palvelujen tasalaatuisuutta, mutta toisaalta riskinä on, että se lisää myös alueellista epätasapainoa ja -arvoa, ellei kotiin vietäviä ja liikkuvia palveluja vahvisteta riittävästi. Varsinkin lasten, nuorten ja perheiden kohdalla palvelujen saavutettavuudesta tulee huolehtia ryhmän kannalta oikealla tavalla; siis pääseekö apu perheiden arkeen helposti – ajassa, paikassa ja tavalla, joka toimii perheille.

Palveluiden erilaisia tuotantotapoja suunniteltaessa asiakaskohderyhmien tarpeiden tunnistaminen ja niihin tehokkaasti vastaaminen on oleellisinta.

Henkilöstöä koskevat kirjaukset ovat yleisiä, mutta valiokunta haluaa korostaa työntekijäkokemuksen, työkuorman hallinnan, mitoituksen ja osaamisen merkitystä muutoksissa. Erityishuomio tulee kiinnittää toiminnan laatuun ja jatkuvuuteen sekä lähiesihenkilötyöhön ja työkykyjohtamisen kouluttamiseen. Tärkeää on luottamus muutoksen johtamiseen ja hallintaan siten, että myös asiakkaat hyötyvät muutoksesta. Vuorovaikutteinen ja osallistava sekä arvostava johtaminen, organisaation kaikilla tasoilla, on saatava toimimaan.

Korkeat sairaspotilaat ovat viesti jostakin ongelmasta organisaatiossa, ja tähän on puututtava. Työntekijäkokemus ja asiakaskokemus kulkevat käsi kädessä.

Aito tiedolla johtaminen on saatava vahvaksi ja toimivaksi.

Yhteenveto muutosohjelmakokonaisuudesta

Muutosohjelma sisältää useita lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin kannalta keskeisiä toimenpiteitä ja linjauksia, ja kokonaisuus on pääosin tarpeiden suhteen relevantti ja vaikutuksiltaan myönteinen. Valiokunta korostaa erityisesti ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tuen merkitystä ja painottaa, että ohjelman linjausten on muututtava tämän suuntaiseksi käytännön toimenpiteiksi (esim. työohjelmalla).

Keskeiset edelleen kehitettävät palvelut:

- Varhainen tuki ja ennaltaehkäisy on selkeä painopiste. Neuvolapalvelujen resurssit ja jatkumo neuvolasta perheneuvolaan ja kouluterveydenhuoltoon on ehdottomasti turvattava.
- Matalan kynnyksen palvelut ovat toimivia. Erityisesti mielenterveys- ja päihdepalvelujen matala kynnyks sekä varhainen tunnistaminen tukevat nuoria. Tiedotusta palveluista ja niiden saavutettavuudesta täytyy parantaa.
- Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksen, koulujen ja järjestöjen kanssa vahvistaa lasten ja nuorten tavoittamista arjessa ja varmistaa näin palvelujen kohdentumisen tehokkaasti.
- Fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn tukimalleja on kehitettävä jatkuvasti - hanketyötä hyödyntäen.

- Osallisuuden vahvistaminen, erityisesti nuorten kuuleminen palvelujen kehittämisessä, on hyvin huomioitu. Lapsen tai nuoren esille tuomaan huoleen on reagoitava nopeasti.
- Lastensuojelun perhehoidon ja oman sijaishuollon vahvistaminen tukee pitkäjänteistä ja kustannustehokasta palvelurakennetta. Perhehoitoa ja tukiperhetoimintaa tulee edelleen kehittää.
- Oma lääkäri/omahoitaja -mallia tulee kehittää ja vahvistaa.

Keskeiset korjattavat asiat:

- Digipalveluissa on huomioitava saavutettavuus, yhdenvertaisuus ja perheiden erilaiset valmiudet - myös palvelumuotoilu ja markkinointi.
- Palvelujen keskittäminen voi lisätä palvelujen tasalaatuisuutta, mutta riskinä on alueellinen epätasa-arvo - ellei kotiin vietäviä ja liikkuvia palveluja vahvisteta.
- Alueellinen yhdenvertaisuus on mukana keinoissa, mutta ei strategisissa tavoitteissa. Digipalvelujen rinnalla tarvitaan vaihtoehtoisia palveluita.
- Henkilöstön kohdalla valiokunta haluaa korostaa työntekijäkokemuksen, johtamisen ja osaamisen merkitystä muutoksissa. Muutosohjelma vastaa kainuulaisten tarpeisiin. Onnistuminen edellyttää, että varhaisen tuen palvelut resursoidaan riittävästi, digipalvelujen rinnalla turvataan saavutettavat lähipalvelut ja että yhdenvertaisuus huomioidaan konkreettisina ratkaisuin eri puolilla Kainuuta.

Lopuksi

Ohjelman toimeenpanossa tarvitaan selkeät mittarit, jotta vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin voidaan seurata ja varmistaa, että strategiset tavoitteet muuttuvat käytännön teoiksi, ja ennen kaikkea tavoitteiden suuntaisiksi vaikutuksiksi. Strategia ja muutosohjelma antavat yhdessä selkeän suunnan kehittämisestä, mutta ne eivät vielä kerro riittävän täsmällisesti, miten ja missä palvelut konkreettisesti toteutuvat; myös lähipalvelujen asema jää tulkinnanvaraiseksi; ja erityisesti vaikuttavuus ja taloudellisuus vaativat vielä erilliset tarkentavat toimeenpanosuunnitelmat ja mittarit (esim. talousarvion yhteyteen).

Tämä asiakirja tarvitsee rinnalleen näistä strategisista lähtökohdista tarkennetun palveluverkkosuunnitelman ja jopa lapsi ja perhevaikutusten arvioinnin, jotta linjaukset muuttuvat todelliseksi, mahdollisimman yhdenvertaiseksi ja vaikuttaviksi palveluksi. Muutosohjelma on vielä liiaksi tulkinnanvarainen. Toimeenpano, mittarit, talousohjaus ja vuosittaiset tavoitteet on tuotava selkeästi esiin, viimeistään talousarvioprosessissa. Ohjelmaa tulee selkeyttää ja siihen tulee kirkastaa ”palvelulupaus” sekä priorisointiperiaatteet, joilla toimeenpanoa käytännössä aikataulutetaan.

Muutosohjelman toimeenpanon varmistamiseksi ja sen vaikuttavuuden aikaansaamiseksi valiokunta esittää hyvinvointialueen johtamismallin arviointia.